

Recenze / Reviews

Technologické pokroky v medicíně v etických a psychologických souvislostech

Technological advances in medicine in ethical and psychological contexts

MIROSLAV KOLESÁR

*Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova
Pracoviště doktorských studií FHS UK*

Editoři doc. Petr Bartůněk a prof. Radek Ptáček se ve své nové knize zamýšlejí nad etickými a psychologickými otázkami, které přináší současný technologický pokrok napříč všemi medicínskými obory, a snaží se na ně hledat odpovědi. Jak samotní editoři v předmluvě zmiňují, rychlost vědeckého pokroku v posledních desetiletích doznala značného rozvoje a etika a psychologie nestihá s tímto vývojem držet krok. Kládou si otázku, zda je stále ještě možné dát do přímého vztahu rychlost vědeckého pokroku a obecně lidské hodnoty. Uvědomují si, že problematika je velice aktuální a je potřeba se jí věnovat, a publikaci proto sestavili z odborných příspěvků předních specialistů různých oborů.

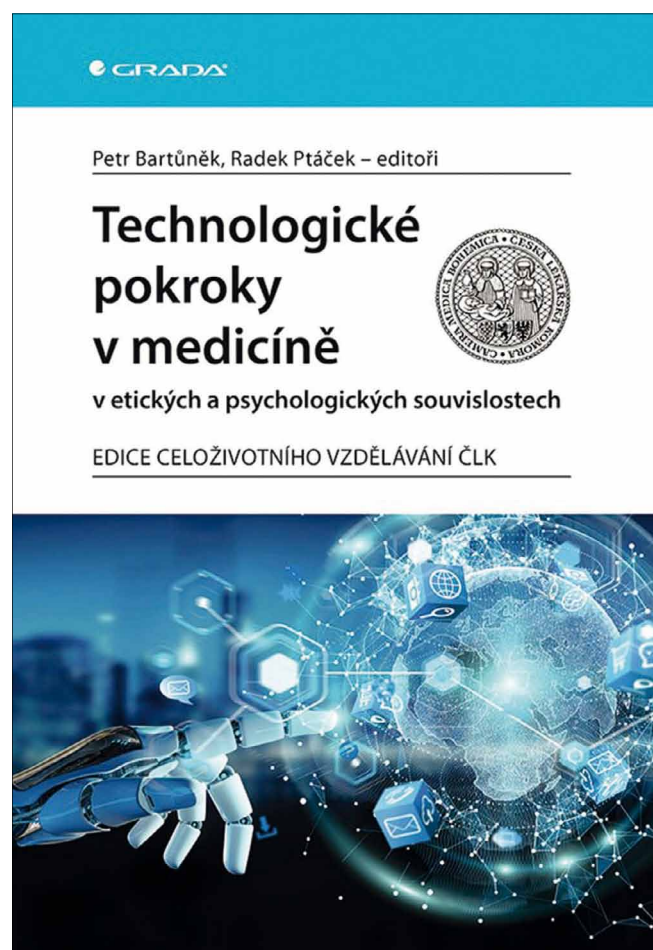
V předmluvě se významní představitelé našeho medicínského a společenského života shodují na tom, že být je věda hodnotově neutrální, teprve respektování či porušování etických norem určuje, zda pod rouškou výzkumu a vědy bude páčáno dobro či zlo. Pokud nechceme dopustit, aby bylo páčáno zlo, musí být i vědecko-technologický pokrok držten v mezích práva a morálky.

Obsah knihy je rozdělen na dvě části. První část se velice podrobně věnuje aktuálním medicínským tématům, s nimiž se moderní společnost stále častěji setkává. V širších souvislostech jsou probány pokroky v oblasti implantace kochleárního aparátu a transplantace různých orgánů – dělohy, střeva, ledvin, srdce a plic. Dále se první část zaměřuje na pokroky v moderní léčbě diabetu, na možnosti prevence karcinomu děložního hrdla a také etické aspekty mimotělní podpory u dětí.

Pokrok v oblasti kochleární implantace vrací pacientům schopnost přímé verbální komunikace, která je jedním ze zá-

kladních projevů lidství. Autoři poukazují na fakt, že na rozdíl od České republiky, jsou dnes již ve světě standardem kochleární implantace do obou uší.

Překotný technický a technologický pokrok byl zaznamenán také v hematologii, hematooonkologii a u transplantací krvetvorných buněk (TKB). Rozdíly v metodách prováděných transplantací orgánů a transplantací krvetvorných buněk se promítají do etických problémů spojených s transplantacemi,

Přebal knihy: Bartůněk, Petr – Ptáček, Radek eds., (2019): *Technologické pokroky v medicíně v etických a psychologických souvislostech*. GRADA, 152 stran. ISBN 978-80-271-1322-4.

rozhodovací proces TKB je tak velice obtížný a kontraindikace TKB z důvodu medicínských se nakonec jeví jako méně problematická než z důvodů psychosociálních.

U transplantace dělohy se stále ještě jedná o metodu experimentální. Dárce může být žijící nebo zemřelý. Odlišnost transplantace dělohy oproti jiným transplantacím shledávají autoři v tom, že primárně nejde o transplantaci samotnou, ale cílem je narození vlastního potomka. Samotná etická problematika se pak úzce dotýká otce dítěte, žijícího dárce (zpravidla matka příjemkyně), jako i dítěte samotného, společnosti a systému zdravotní péče včetně úhrad.

Kapitola transplantace střeva a multiviscerální transplantace popisuje tři typy transplantací: izolovanou transplantaci střeva, kombinovanou transplantaci střeva a jater a transplantaci multiviscerální. Autor zdůrazňuje, že i zde platí čtyři základní principy lékařské etiky: princip nonmaleficence, princip beneficence, princip respektování autonomie a princip spravedlnosti.

Na rozdíl od výše popsaných transplantací, u transplantace srdce a transplantace srdce a plic se jedná již o zavedenou klinickou metodu léčení pacientů v terminálním stadiu srdečního selhání. V transplantační medicíně jsou plíce a srdce nejvíce úzkoprofilovým orgánem. Dárce srdce je nejčastěji osoba, která zemřela na poškození mozku s prokázanou smrtí mozku.

V další kapitole autor poukazuje na fakt, že karcinom děložního hrdla skýtá v dnešní době unikátní možnosti prevence. Díky rozpoznání etiopatogeneze, že se jedná o dlouho přetrvávající infekci papilomaviry, je dnes k dispozici vysoce efektivní primární prevence založená na vakcinaci. Druhou úrovní prevence je diagnostika prekanceróz. Očekává se, že zavedením výše popsaných preventivních opatření se karcinom děložního hrdla stane v budoucnosti vzácným onemocněním.

Další kapitola se věnuje etickým aspektům mimotělní podpory u dětí. Mimotoělní membránová oxygenace (ECMO), jako součást intenzivní medicíny, doznala v posledních 40 letech nesmírný pokrok v léčbě závažného respiračního nebo oběhového selhání. Autor zdůrazňuje, že se nejedná o léčebnou metodu, která by postižený orgán léčila. Poskytne však postiženému orgánu čas pro jeho reparaci a obnovu jeho funkce, případně do doby, než dojde k rozhodnutí o jiném způsobu mimotělní podpory či rozhodnutí o transplantaci samotného postiženého orgánu (srdce, plíce). S použitím ECMO se často řeší etický problém týkající se tzv. marné léčby. Teda léčby takové, která nevede k uchování zdraví či udržení kvality života. Problémem je, že marnou léčbu nelze často jednoznačně určit. Transplantace ledviny je ve srovnání s dialýzou nejlepší metodou léčby irreverzibilního selhání ledvin. Významně zlepšuje

jak kvalitu života pacienta, tak i délku přežívání. Za pozornost stojí i výrazně nižší ekonomické náklady. Přes veškerá pozitiva není možné tuto léčebnou metodu nabídnout všem. Důvodem je nedostatečný počet dárců, omezené přežití transplantovaných ledvin jako i případný špatný zdravotní stav samotného pacienta, jakožto exkludující kritérium pro neúnosné operační riziko.

Objev inzulínu před sto lety umožnil zásadní zlepšení života diabetiků a vedl k záchraně milionů pacientů. Přes původní nadšení se ukázalo, že léčba inzulínem není jednoduchá. Intenzivním studiem inzulínu doznaly jak inzulíny, tak i jejich dávkování v průběhu let značného pokroku. Zásadním aspektem pro prognózu diabetika a ovlivnění chronických komplikací je co nejlepší kompenzace diabetu. Snahou proto je opustit "rigidní" dávkování inzulínu a nabídnout pacientovi léčbu s mnohem "jemnější" regulací. Vývoj směřuje k použití inzulínových pump a kontinuálnímu monitorování glykémie. Přes značný pokrok v oblasti léčby diabetu však moderní systémy stále nedokáží nahradit funkci zdravé slinivky.

Dále se autoři v druhé části publikace věnují etickým otázkám medicíny v informační a technologické době. Zamýšlejí se nad etickými aspekty nových technologických postupů, jako jsou propojení lidského mozku s počítačovými systémy a internetem. Implementace etických zásad do oblasti umělé inteligence přináší rozpor mezi etikou deontologickou a utilitární. Tento rozpor je vlastní i lidské mysli, která se podvědomě v některých situacích a kontextech rozhoduje podle etiky deontologické, jindy zase podle utilitární.

V knize nechybí kapitola na často diskutované téma, kterým je eutanazie. V některých státech, jako např. Belgie, je eutanazie umožněna zákonem. Nezdá se, že by se česká společnost tímto tématem v současné době nějak podrobně zabírala, anebo zavedení eutanazie přímo požadovala. Diskuze zatím probíhá spíše v odborných kruzích. Je však zřejmé, že při zavedení kvalitní paliativní péči, nezavedení eutanazie nepovede k žádným závažným důsledkům. Naopak, její zavedení přinese zcela nepředvídatelná rizika budoucího vývoje.

Je nutné mít na paměti, že všechny pokroky v oblasti medicíny přinášejí nová očekávání, současně ale vytváří nové problémy, nevyjímaje problémy etické.

Závěrem lze konstatovat, že kniha má vysokou odbornou úroveň, je čtivá a přehledná. Čtenáři nabídne nejnovější poznatky v oblasti medicínské vědy a výzkumu a mnohé nezodpovězené otázky vybědnou čtenáře k zamyšlení.

Knihu doporučuji k přečtení.

Kontakt: MUDr. Miroslav Kolesár, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova (FHS UK), Pracoviště doktorských studií FHS UK Obor Aplikovaná etika. e-mail: Miroslav.Kolesar@kzcr.eu.